

შოთა რუსთაველის ეროვნული
სამეცნიერო ფონდი

ქიმიის 48-ე საერთაშორისო
ოლიმპიადისათვის საქართველოს
ნაკრები გუნდის წევრების
შესარჩევი კონკურსი

I ტური

ამოცანები

16 აპრილი, 2016

ძვირფასო მონაწილეებო

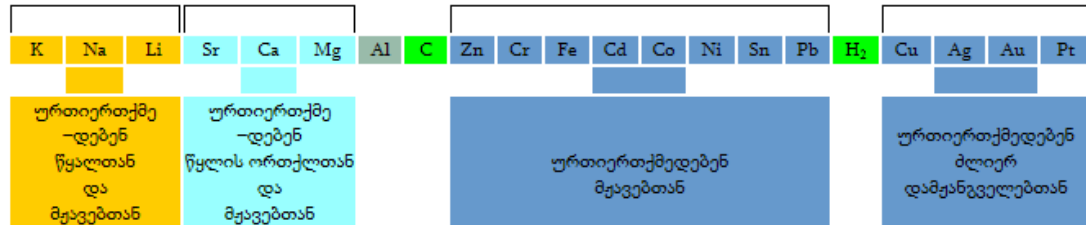
ამოხანების ამოხსნისას გთხოვთ გახსოვდეთ:

- ტურის ხანგრძლივობა შეადგენს 5 (ხუთ) ასტრონომიულ საათს.
- ტესტის მაქსიმალურ ქულათა ჯამია 25 ქულა
- თითოეული ამოცანის მაქსიმალური ქულა მოცემულია შესაბამის ამოცანები მარჯვენა კიდეში
- პასუხების ფურცელზე აუცილებლად დააწერეთ თქვენი გვარი, სახელი და სკოლა.
- პასუხები უნდა ჩაიწეროს მხოლოდ პასუხების ფურცელში მოცემულ შესაბამის უჯრებში.
- პასუხი, რომელიც კითხვების ფურცელში იქნება შეტანილი, არ შეფასდება.
- პასუხები დაწერეთ გარკვევით
- ქიმიური რეაქციის ტოლობებში სტექიომეტრიული კოეფიციენტები გაასწორეთ
- აუცილებლად მიუთითეთ სიდიდეების განზომილებები, სადაც არის შესაძლებელი
- შეწყვიტეთ პასუხების გაცემა და დადეთ თქვენი კალამი დროის ამოწურვისთანავე.
- პასუხების ფურცელი და თეორიული ტესტების ფურცელი შეგროვდება წერის დასრულებისას.

გისურვებთ წარმატებებს!

	IA	IIA	IIIB	IVB	VB	VIB	VIIIB	VIIIB	VIIIB	VIIIB	IB	IIB	IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA	VIIIA											
1	1 H წყალბადი 1.00794(7)		რიზობარივი ნომერი სივობლო დასახელება ატომური ნომერი															2	2 He ჰელიუმი 4.002602										
2	3 Li ლითონი 6.941(2)	4 Be ბერილიუმი 9.012182	მეტალოიდები არამეტალები ალუმინები კეთილშობილი აირები															5	5 B ბორი 10.811(7)	6	6 C ნახშირბადი 12.0107(8)	7	7 N აზოტი 14.0067(2)	8	8 O ჟანგბადი 15.9994(3)	9	9 F ფტორი 18.9984032(5)	10	10 Ne ნეონი 20.1797
3	11 Na ნატრიუმი 22.98976928	12 Mg მაგნიუმი 24.30409(6)	მეტალები ტუტა ტუტამინა კატიონოიდები ბარდამა-ვალი მეტალები კოსტ ბარდამა-ვალი მეტალები															13	13 Al ალუმინი 26.9815386	14	14 Si სილიციუმი 28.0855(3)	15	15 P ფოსფორი 30.973762(2)	16	16 S გოგირდი 32.065(5)	17	17 Cl ქლორი 35.453(2)	18	18 Ar არგონი 39.948
4	19 K კალიუმი 39.0983(1)	20 Ca კალციუმი 40.078(4)	21 Sc სკანდიუმი 44.955912(6)	22 Ti ტიტანი 47.867(1)	23 V ვანადიუმი 50.9415(1)	24 Cr ქრომი 51.9961(6)	25 Mn მანგანუმი 54.938045(5)	26 Fe რკინა 55.845(2)	27 Co კობალტი 58.933195(5)	28 Ni ნიკელი 58.6934	29 Cu კუპრუმი 63.546(3)	30 Zn თუთია 65.38(2)	31 Ga გალიუმი 69.723(1)	32 Ge გერმანიუმი 72.64(1)	33 As არსენი 74.92160(2)	34 Se სელენი 78.96(3)	35 Br ბრომი 79.904(1)	36 Kr კრიპტონი 83.798											
5	37 Rb რუბიდიუმი 85.4678(3)	38 Sr სტრონციუმი 87.62(1)	39 Y იტრიუმი 88.90585(2)	40 Zr ჯირკალუმი 91.224(2)	41 Nb ნიობიუმი 92.90638(2)	42 Mo მოლიბდენი 95.96(2)	43 Tc ტექნეციუმი [98]	44 Ru რუთენიუმი 101.07	45 Rh როდინიუმი 102.90550(2)	46 Pd პალადიუმი 106.42	47 Ag ვერცხვი 107.8682(2)	48 Cd კადმიუმი 112.411(8)	49 In ინდიუმი 114.818(3)	50 Sn კალა 118.710(7)	51 Sb სმითიუმი 121.760(1)	52 Te ტელური 127.60(3)	53 I იოდი 126.90447(3)	54 Xe ქსენონი 131.293(6)											
6	55 Cs ცეზიუმი 132.9054519(2)	56 Ba ბარიუმი 137.327(7)	57-71 La-Lu ლანთანოიდები	72 Hf ჰაფნიუმი 178.49(2)	73 Ta ტანტალი 180.94788(2)	74 W ვოლფრამი 183.84(1)	75 Rn რენიუმი 186.207(1)	76 Os ოსმიუმი 190.23(3)	77 Ir ირიდიუმი 192.227(3)	78 Pt პლატინა 195.078	79 Au ოქრო 196.966569(4)	80 Hg ვერცხვითკვამლე 200.59(2)	81 Tl თალიუმი 204.3833(2)	82 Pb ტყვია 207.2(1)	83 Bi ბისმუტი 208.98040(1)	84 Po პოლონიუმი [209]	85 At აესტატი [210]	86 Rn რადონი [222]											
7	87 Fr ფრანსიუმი [223.02]	88 Ra რადიუმი [226.03]	89-103 Ac-Lr აქტინოიდები	104 Rf რეიფენიუმი [267]	105 Db დუბნიუმი [268]	106 Sg სიგორიუმი [271]	107 Bh ბორიუმი [264.12]	108 Hs ჰასიუმი [270]	109 Mt მითერანიუმი [268.14]	110 Ds დუსტაბიუმი [281]	111 Rg რენგენიუმი [280]	112 Cn კუნდუნიუმი [285]	113 Uut უნუნიუმი [284]	114 Uuq უნუნიუმი [289]	115 Uup უნუნიუმი [288]	116 Uuh უნუნიუმი [293]	117 Uus უნუნიუმი [294]	118 Uuo უნუნიუმი [294]											
ლანთანოიდები			57 La ლანთანი 138.90547	58 Ce სერმიუმი 140.116	59 Pr პრამიდიუმი 140.90765	60 Nd ნეოდიმიუმი 144.242	61 Pm პრომიტიუმი [145]	62 Sm სამარიუმი 150.36	63 Eu ეურიპიუმი 151.964	64 Gd გადოლინიუმი 157.25	65 Tb ტერბიუმი 158.92535	66 Dy დისპროსიუმი 162.500	67 Ho ჰოლიმიუმი 164.93032	68 Er ერბიუმი 167.259	69 Tm თულმიუმი 168.93421	70 Yb იტაბრიუმი 173.054(5)	71 Lu ლუთეციუმი 174.9668(4)												
აქტინოიდები			89 Ac აქტინიუმი [227]	90 Th თორიუმი 232.0381	91 Pa პროტაქტინიუმი 231.03588	92 U ურანი 238.02891	93 Np ნეპტუნიუმი [237]	94 Pu პლუტონიუმი [244]	95 Am ამერიციუმი [243]	96 Cm კურნიუმი [243]	97 Bk ბერკლიუმი [247]	98 Cf კალეფორნიუმი [257]	99 Es აინსტაინიუმი [252]	100 Fm ფერმიუმი [257]	101 Md მანდელივიუმი [258]	102 No ნობელიუმი [259]	103 Lr ლორენსიუმი [262]												

ორი მყარი მარტივი ნივთიერების ნარევი მასით, 1.52 გ დაამუშავეს ჭარბი მარილმჟავით. გამოიყო 0.896 ლ აირი და გაუხსნელი დარჩა 0.56 გ ნაშთი.

მეორე ექსპერიმენტში იგივე მასის ნარევი დაამუშავეს 10 %-იანი ჭარბი ტუტით. გამოიყო 0.896 ლ იგივე აირი და გაუხსნელი დარჩა 0.96 გ ნაშთი.

მესამე ექსპერიმენტში იგივე მასის ნარევი გააცხელეს უჰაეროდ. წარმოიქმნა ნაერთი, რომელიც სრულად გაიხსნა მარილმჟავაში და გამოიყო უცნობი აირი 0.448 ლ. გამოყოფილი აირი მოათავსეს ჟანგბადით სავსე 1 ლ-იან ჭურჭელში.

- დაადგინეთ საწყისი ნარევის შედგენილობა.
- რომელი ნაერთები წარმოიქმნა მესამე ექსპერიმენტში?
- რამდენჯერ შემცირდებოდა წნევა ჭურჭელში რეაქციის დამთავრების შემდეგ?

მოცულობები გაზომილია ნორმალურ პირობებში.

ა) გამოიყოფა თუ არა ნალექი, თანაბარი მოცულობის 0.5M MgCl_2 -ის და 0.1M NaOH -ის ხსნარების შერევისას, თუ $K_{sp}[\text{Mg}(\text{OH})_2] = 7.1 \times 10^{-12}$. პასუხი დაასაბუთეთ გამოთვლებით.

ბ) გამოთვალეთ $\text{Ag}(\text{NH}_3)^+$ -ის კონცენტრაცია 2M ამიაკის ხსნარში, რომელიც შეიცავს 0.01M ვერცხლის ნიტრატის ხსნარს.

კომპლექსის წარმოქმნის (მდგრადობის) კონსტანტებია:

$$\beta_1[\text{Ag}(\text{NH}_3)^+] = 2.09 \times 10^3; \beta_2[\text{Ag}(\text{NH}_3)_2^+] = 1.62 \times 10^7;$$

გ) სუსტი ერთფუძიანი მჟავას (HA - მჟავას დისოციაციის კონსტანტა $K_a = 6 \times 10^{-5}$) 150 მლ 0.1M ხსნარის გასატიტრად გამოიყენეს 0.1M NaOH . განსაზღვრეთ ხსნარის pH გატიტრის მიმდინარეობისას

- i. NaOH -ის დამატებამდე.
- ii. 40 მლ NaOH -ის დამატების შემდეგ.
- iii. 75 მლ NaOH -ის დამატების შემდეგ (შუა ექვივალენტობის წერტილში).
- iv. ექვივალენტობის წერტილში.
- v. 200 მლ NaOH -ის დამატების შემდეგ.

ა) ორ რეაგენტს შორის (A და B) მიმდინარე რეაქციისთვის მიღებულია შემდეგი ექსპერიმენტული მონაცემები.

ექსპერიმენტი	[A] მოლი/ლ	[B] მოლი/ლ	საწყისი რეაქციის სიჩქარე (მოლი/ლ.წმ)
1	0.573	0.252	0.0204
2	1.146	0.252	0.0817
3	0.573	0.504	0.0409
4	0.761	0.630	0.0901

დაადგინეთ რეაქციის რიგი თითოეული რეაგენტის მიმართ, ჩაწერეთ მოქმედ მასათა კანონის გამოსახულება და განსაზღვრეთ რეაქციის სიჩქარის მუდმივას (k) რიცხვითი მნიშვნელობა.

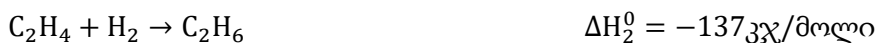
ბ) ნახევარგამტარული სისტემებისთვის მაღალი სისუფთავის სილიციუმის დასამზადებლად სილიციუმს ღებულობენ შემდეგი რეაქციით:

- i. გამოთვალეთ ΔH_f^0 SiO_2 -სთვის. მოცემულია რომ $\Delta H_f^0(\text{CO}) = -110.5 \text{ კჯ/მოლი}$
- ii. იპოვეთ ΔS სუფთა სილიციუმის წარმოების რეაქციისთვის, თუ მოცემულია $S^0(\text{C}) = 5.7 \text{ ჯ} \cdot \text{K}^{-1} \cdot \text{მოლი}^{-1}$, $S^0(\text{CO}) = 197.6 \text{ ჯ} \cdot \text{K}^{-1} \cdot \text{მოლი}^{-1}$, $S^0(\text{Si}) = 5.7 \text{ ჯ} \cdot \text{K}^{-1} \cdot \text{მოლი}^{-1}$, $S^0(\text{SiO}_2) = 41.8 \text{ ჯ} \cdot \text{K}^{-1} \cdot \text{მოლი}^{-1}$.
- iii. განსაზღვრეთ ΔG^0 რეაქციისთვის 25°C -ზე.
- iv. განსაზღვრეთ მინიმალური ტემპერატურა ($^\circ\text{C}$) რომელზეც რეაქცია წარიმართება სპონტანურად. ჩათვალეთ რომ ΔH^0 და ΔS^0 არ იცვლება ტემპერატურის ცვლილებით.

გ) აირად ფაზაში ეთილქლოროფორმიატის დაშლის სიჩქარის მუდმივა არის $1.05 \times 10^{-3} \text{ წმ}^{-1}$ 470K -ზე და $1.11 \times 10^{-2} \text{ წმ}^{-1}$ 508K -ზე. გამოთვალეთ მოცემული რეაქციის აქტივაციის ენერგია. $\text{ClCOOC}_2\text{H}_5 \rightarrow \text{C}_2\text{H}_5\text{Cl} + \text{CO}_2$

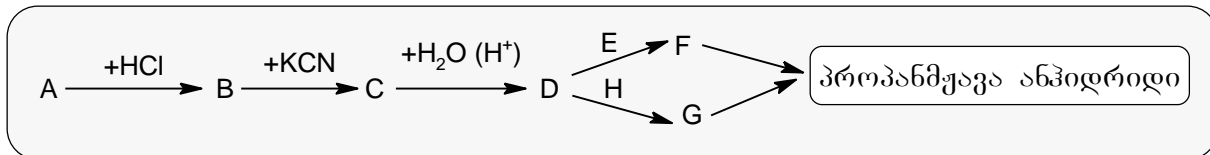
დ) იპოვეთ ეთანის წვის რეაქციის $2\text{C}_2\text{H}_6 + 7\text{O}_2 \rightarrow 4\text{CO}_2 + 6\text{H}_2\text{O}$, ΔH^0 , თუ ცნობილია რომ

მოცემულია პროპანმჟავა ანჰიდრიდის მიღების სქემა.

მოცემული სქემის მიხედვით დაადგინეთ **A, B, C, D, E, F, G, H** ნივთიერებები;

წარმოადგინეთ მათი და პროპანმჟავა ანჰიდრიდის ფორმულები სტრუქტურულად;

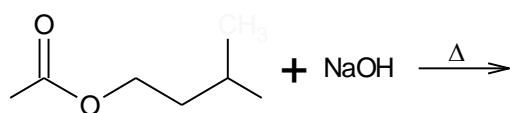

ფერომონები წარმოადგენენ აქროლად ორგანულ ნივთიერებებს, რომლებსაც მწერები და ზოგიერთი ცხოველი იყენებს კომუნიკაციისათვის.

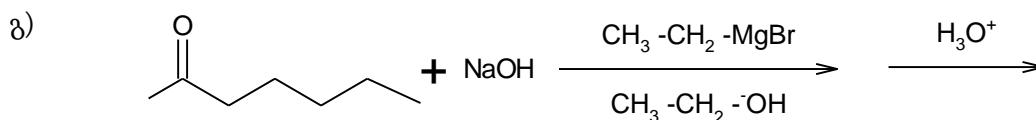
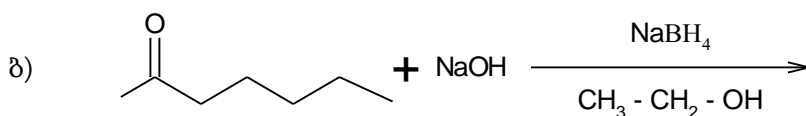
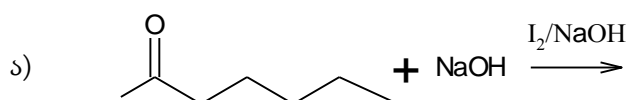
ქვემოთ მოცემულია რეაქციები, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია ფერომონების სტრუქტურის განსაზღვრა.

თითოეულ შემთხვევაში დაასრულეთ რეაქცია და დაწერეთ მიღებული პროდუქტის/პროდუქტების სტრუქტურული ფორმულები. სტერეოიზომერია შეგიძლიათ უგულვებელყოთ.

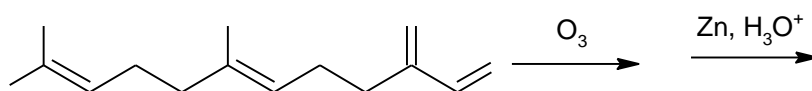
5.1.

5.2

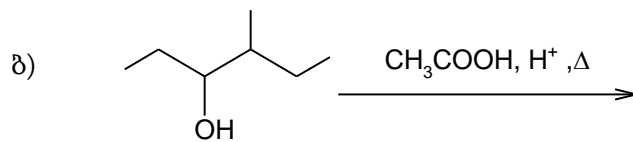
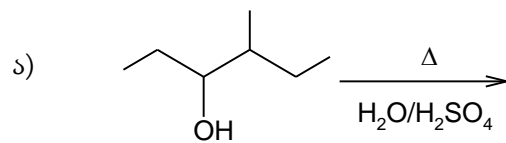

5.3.

5.4.

5.5.

